LingVaria
Rok XXI (2026) | 2 (42) | s. 131–145
https://doi.org/10.12797/LV.21.2026.42.09
Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Ewa Kozioł-Chrzanowska
Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków
ewa.koziol-chrzanowska@ijppan.pl

POLSKA GRZECZNOŚĆ JĘZYKOWA W XXI W.: PROBLEMY, KIERUNKI I METODOLOGIE BADAŃ

Słowa klucze: grzeczność językowa, norma grzecznościowa, zmiany w komunikacji, język inkluzywny, prosty język

Keywords: linguistic politeness, norm of politeness, changes in communication, inclusive language, plain language

Rozważania nad grzecznością (etykietą) językową mają w językoznawstwie polonistycznym ugruntowaną pozycję. Autorom klasycznych prac na ten temat – Małgorzacie Marcjanik (1997, 2007, 2009, 2020), Kazimierzowi Ożogowi (1984, 1990, 2005, 2014), Małgorzacie Kicie (2005, 2016), Romualdowi Huszczy (2006) i Kazimierzowi Sikorze (2010, 2023) – zawdzięczamy całościowy, uporządkowany opis modelu polskiej grzeczności językowej, który można traktować jako względnie spójny system norm komunikacyjnych. Prekursorzy podejmujący to zagadnienie stali m.in. przed wyzwaniami adaptacji zagranicznych metodologii do polskiego materiału oraz wypracowania aparatu pojęciowego.

Naukowcy, którzy współcześnie analizują i syntetyzują językowe zachowania grzecznościowe, znajdują się w innej sytuacji. W ciągu kilkunastu ostatnich lat język, kultura i obyczaje zmieniały się bardzo dynamicznie. Pojawiły się także nowe metodologie badawcze oraz metody gromadzenia i analizy materiału językowego.

Wszystko to stawia przed badaczami grzeczności językowej nowe wyzwania. Trzy spośród nich są przedmiotem rozważań w niniejszym tekście.

Rozchwianie norm grzecznościowych

Autorzy najnowszych prac poświęconych polskiej grzeczności językowej zwracają uwagę na dynamiczne zmiany, które w niej zachodzą. Przeobrażenia językowych zachowań grzecznościowych zestawiane z normą grzecznościową opisaną w klasycznych pracach są głównym tematem współczesnych prac dotyczących tej problematyki. Dotyczy to zarówno prac przeglądowych, przyjmujących szerszą perspektywę opisu zjawisk, jak i tych, które skupiają się na bardziej szczegółowych zagadnieniach.

W jednym z najnowszych przeglądowych tekstów dotyczących polskiej grzeczności językowej Aleksandra Niewiara (2025) już na wstępie zwraca uwagę, że „zasady językowej grzeczności ulegają zmianom wynikającym z przekształceń społecznych oraz z kontaktów międzykulturowych" (ibid.: 75). Badaczka odnosi się do najważniejszych zmian w etykiecie językowej XX i XXI w., które kilkanaście lat wcześniej wskazała M. Marcjanik (2007), i ilustruje je współczesnymi przykładami, m.in. używaniem w komunikacji oficjalnej form adresatywnych zmniejszających dystans między uczestnikami rozmowy, wprowadzaniem nowych feminatywów, obecnych dawniej tylko w gwarach, eksponowaniem „ja" nadawcy (Niewiara 2025: 75, 77, 79). Zmiany w polskiej etykiecie językowej konfrontuje z tradycyjną polską grzecznością językową także K. Sikora (2023), który zauważa wręcz fundamentalny zwrot w modelu grzeczności. Zdaniem badacza polega on na nowej orientacji: z nastawienia na TY (na rozmówcę) na nastawienie na JA (na nadawcę). Autor omawia także najważniejsze czynniki, które są źródłem zmian: zwyczaje językowe młodego pokolenia, komunikację cyfrową i prądy kulturowe aktywne w globalizującym się świecie (ibid.: 39).

Prace traktujące o grzeczności językowej, które skupiają się na bardziej szczegółowych zagadnieniach, dotyczą różnorodnych sytuacji komunikacyjnych, kanałów komunikacji, ról społecznych nadawców i odbiorców. Wśród najnowszych tekstów można wskazać następujące, podejmujące temat grzeczności w: wypowiedziach polityków (Kiełbiewska 2022), sposobach zwracania się firm do klientów w mediach społecznościowych (Dąbkowska 2023), korespondencji mailowej nauczycieli i rodziców uczniów (Piechnik 2021), kontaktach z ludźmi starszymi (Rosińska-Mamej 2020), środowisku akademickim (Ryszkiewicz 2020). Wszystkie wymienione prace analizują modyfikacje, które dokonują się w stosunku do tzw. tradycyjnej grzeczności językowej.

Temat bardzo dynamicznych zmian, których jesteśmy świadkami – zarówno w samym języku, jak i szerzej, w stosunkach społecznych, obyczajach kulturowych i postawach aksjologicznych – nie dotyczy oczywiście tylko grzeczności językowej.

Przywołane artykuły wpisują się w szerszy kontekst. Wielu językoznawców podejmuje podobną problematykę, co chcę pokazać na przykładzie dwóch obszarów: normy poprawnościowej i frazeologicznej.

W ostatnich latach trwa ożywiona dyskusja nad normą językową. Częściowo dotyczy projektu nowego słownika poprawnej polszczyzny (nad którym prace wciąż się nie rozpoczęły), częściowo kwestii bardziej ogólnych i fundamentalnych – jak definicja normy czy użyteczność dotychczasowych ustaleń we współczesnej sytuacji komunikacyjnej. Wiele problemów należących do drugiej z tych grup można odnieść do innych niż językoznawstwo normatywne aspektów współczesnej polszczyzny, w tym do grzeczności językowej. Podejmując badania nad współczesną grzecznością językową, warto odwołać się do wniosków sformułowanych przez językoznawców normatywistów. Kwestie takie jak: dominacja ikonosfery nad logosferą, brak uniwersum kulturowego, złożoność sytuacji komunikacyjnych nie mogą być bowiem pominięte, gdy analizujemy konwencje grzecznościowe.

Wnioski dotyczące współczesnej normy językowej zawarte w przywołanych pracach można by podsumować następująco: obecnie norma w znanym nam dotąd kształcie nie istnieje. Znane definicje normy językowej powstały w czasach przedcyfrowych, czyli w logosferze. Tymczasem obecnie funkcjonujemy w ikonosferze. Wychowanie na przekazie pisanym, w porządku linearnym i koherentnym, pozwalało użytkownikom języka dostrzegać związki przyczynowo-skutkowe i ciągłość przekazu. Tymczasem człowieka wychowanego w ikonosferze cechuje fragmentaryczność nabywania wiedzy i brak porządku w rozwoju myślenia. Ponadto odcięcie od przeszłości powoduje odejście od choćby minimalnego konserwatyzmu, który jest niezbędny do utrzymania normy językowej. Badacze odwołują się także do prac Waltera Onga dotyczących wtórnej oralności oraz Jamesa E. Combsa traktujących o współczesnej ludyczności. Ważne staje się to, co dzieje się tu i teraz, oraz to, co służy zabawie (Kłosińska 2017, 2018, 2020).

Innym ważnym wątkiem, który pojawia się w dyskusji nad normą językową, jest koniec uniwersum kulturowego, rozumianego jako pula wspólnych doświadczeń kultury, języka i technologii. Przejawem tego końca są z jednej strony zjawiska takie jak: rosnąca demokratyzacja życia i słabnąca siła autorytetów, przenikanie się ról nadawców i odbiorców, mieszanie tego, co prywatne i oficjalne, użytkowe i artystyczne. Z drugiej zaś strony postępuje atomizacja grup odbiorczych, które skupiają się wokół medialnych obrazów świata, pozostają wewnątrz własnych wspólnot odbiorczych (Kłosińska 2017, 2018; Skowronek 2020). Mamy więc do czynienia zarówno z mieszaniem się rozmaitych występujących wcześniej osobno kontekstów, jak i z odseparowywaniem od siebie baniek informacyjnych, które funkcjonują indywidualnie, bez większego kontaktu.

Rzeczywistość komunikacyjna stała się bardzo złożona i trudno zastosować do niej dotychczas znane definicje normy językowej, które powstały przed przełomem cyfrowym, w świecie zdominowanym przez logosferę. Trudno też oceniać elementy

języka jednoznacznie jako poprawne lub błędne. Poza wymienionymi już aspektami warto wspomnieć o uwikłaniu pragmatycznym (dobre, pożądane jest to, co przydatne w danej sytuacji komunikacyjnej) (Kłosińska 2017, 2018). W dyskusjach nad teorią normy językowej pojawiają się takie terminy jak: *archipelag normatywny* (wiele norm właściwych poszczególnym grupom społecznym (Kłosińska 2020: 102)), *dobrostan językowy* (stan dobrego samopoczucia psychicznego wywołanego obcowaniem z wypowiedziami akceptowanymi pod względem językowym (Kłosińska, Hącia, Mandes, Adamczyk, Kiełpińska 2017: 18)), *właściwe użycie języka* (Zdunkiewicz-Jedynak 2021). Wiele więc wskazuje na to, że pojęcie normy językowej w jej klasycznym ujęciu (Kurkowska 1977; Buttler 1985; Markowski 1995) nie przystaje do opisu współczesnej sytuacji językowej.

Podobne rozważania toczą się wokół normy frazeologicznej. Problem inwariantów, wariantów, modyfikacji i innowacji związków frazeologicznych został zauważony i opisany w klasycznych już dziś pracach Stanisława Skorupki (1972, 1986), Andrzeja M. Lewickiego (1982) i Stanisława Bąby (1989). Zasadniczą zmianę w postrzeganiu zasobu frazeologicznego przyniosły prace Wojciecha Chlebdy (1991, 2005) – frazeologia nadawcy ukazała indywidualny i zmienny repertuar frazeologiczny użytkowników języka, a modyfikacje, warianty i innowacje traktowała nie w kategoriach odstępstwa od normy, lecz jako sposób funkcjonowania jednostek frazeologicznych.

Nowsze prace analizujące zasób frazeologiczny polszczyzny w coraz większym stopniu zdają sprawę z tego, co w tym zasobie zmienne, zarówno w kwestii formy czy semantyki samych jednostek, jak i środowiska, w którym powstają, ewoluują i są używane. Od kilkunastu lat w badaniach językoznawczych (w tym frazeologicznych) coraz większą rolę odgrywają korpusy językowe, dające nieporównywalnie do wcześniejszych lat lepszy dostęp do obszernego i zróżnicowanego materiału językowego. Piotr Fliciński, który w 2011 r. badał innowacje frazeologiczne na danych korpusowych, wskazał trzy elementy, które powinna uwzględniać kodyfikacja frazeologiczna. Były to: demokratyzacja przestrzeni kulturowej, rozwój mediów elektronicznych oraz egalitaryzacja nadawców (Fliciński 2011: 12). W dużej mierze pokrywają się one z przytoczonymi wyżej kwestiami podnoszonymi przez językoznawców normatywistów. Przed niespełna dekadą ukazał się artykuł Katarzyny Kłosińskiej pod znamiennym tytułem *Czy jeszcze istnieje norma frazeologiczna?* (2018). Autorka stawia hipotezę, że obecnie mamy do czynienia

> z nowym typem jednostek frazeologicznych: niemających ścisłej struktury, lecz złożonych jedynie z elementu centralnego, obudowywanego elementami, które odpowiadają potrzebom komunikacyjnym i pozwalają na dopasowanie frazeologizmu do tu i teraz (ibid.: 24).

Z najnowszych prac warto przytoczyć wnioski Agnieszki Pieli (2024). Autorka bada współczesne użycia związków jednokształtnych, odznaczających się

niezmiennością składu leksykalnego – które przed niemal 40 laty opisał S. Bąba (1989). Analiza dowodzi, że wiele frazeologizmów uznawanych jeszcze pod koniec XX w. za niewariantywne współcześnie ulega przeobrażeniom strukturalnym i leksykalnym.

Przedstawione badania z różnych obszarów – etykiety językowej, normy poprawnościowej (w tym normy frazeologicznej) – wskazują na to samo zjawisko: zanik stabilnych wzorców, przejście do modeli płynnych, negocjowalnych oraz zależnych od aktualnego kontekstu komunikacyjnego. Współczesna polszczyzna znajduje się więc w fazie intensywnej redefinicji reguł, w której tradycyjne kryteria „poprawności" i „grzeczności" są coraz częściej zastępowane oceną użyteczności, adekwatności i efektywności komunikacyjnej. Zmiany te są częścią szerszego procesu transformacji komunikacji i szeroko pojętej kultury. Fragmentaryczność przekazu, ludyczność, egalitaryzacja nadawców, zacieranie granic między stylem oficjalnym a prywatnym – wszystko to wpływa na redefinicję norm. W tak złożonej i dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości językowej prowadzenie analiz i opisów grzeczności językowej jest bardzo trudne, o ile nie niemożliwe[1].

Poszerzenie pola badawczego

Drugim wyzwaniem w badaniach nad współczesną grzecznością jest szerokie spektrum zjawisk językowych, które należy w nich wziąć pod uwagę. Wiąże się to bezpośrednio z kwestią omówioną powyżej – złożonością współczesnej sytuacji komunikacyjnej. Powoduje ona, że stale poszerza się lista zagadnień, które można rozpatrywać z punktu widzenia grzeczności językowej. W tym miejscu zwracam uwagę na dwa tego rodzaju zjawiska: język inkluzywny i prosty.

Współczesny naukowy opis języka inkluzywnego jest zjawiskiem stosunkowo nowym i obejmuje przede wszystkim okres ostatnich kilku lat. Rozumiem przez to stosowanie samego terminu oraz traktowanie tego rodzaju zjawisk językowych jako względnie spójnej całości (dyskusje o feminatywach czy nazwach etnicznych mają oczywiście o wiele dłuższą tradycję). Nieco wcześniej widoczną lukę w opisie tego zagadnienia wypełniły różnego rodzaju poradniki, które odpowiadały na praktyczne zapotrzebowanie użytkowników języka szukających rozstrzygnięć swoich dylematów. Niektóre z tych prac są przygotowane przez językoznawców, jednak mają wymiar przede wszystkim praktyczny i popularyzatorski. Aby pokazać zakres tematów, które obejmuje zagadnienie języka inkluzywnego, przytaczam listę wątków

[1] Wśród obiecujących prób przezwyciężenia tych trudności warto przywołać tekst Danuty Kępy-Figury (2022). Autorka przedstawia projekt procedury badań nad grzecznością w mediach społecznościowych, w którym deklaruje badawczą postawę deskryptywną, opartą na szerokim rozumieniu grzeczności (jako zbioru zasad, których celem jest podtrzymanie komunikacji).

omówionych przez autorów *Rekomendacji dotyczących języka niedyskryminującego na Uniwersytecie Warszawskim*: nazwy żeńskie, nazwy etniczne, nazwy osób ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, nazwy osób ze względu na wyznanie, nazwy osób ze względu na wiek, wygląd i sprawność intelektualną lub fizyczną (Bańko, Linde-Usiekniewicz, Łaziński 2020). Lista ta pokazuje, jak wiele rozbudowanych zagadnień mieści w sobie (a raczej mieścił w 2020 r., gdy ukończono opracowanie) *język inkluzywny*. Temat ten jest w ostatnich latach podejmowany przez wielu badaczy z różnych perspektyw, m.in. normatywnej (Kołodziejek 2022) czy historycznej (Łaziński 2023), i wydaje się, że wciąż zyskuje na popularności, zarówno w badaniach naukowych, jak i w debacie publicznej. Samych zbiorów rekomendacji dla środowiska akademickiego powstało już kilka na następujących uczelniach: Uniwersytet Warszawski (Bańko, Linde-Usiekniewicz, Łaziński 2020), Uniwersytet Śląski w Katowicach (Biłas-Pleszak, Maciołek, Sujkowska-Sobisz, Śmiech, Tambor, Wąsińska 2023), Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie (Demko, Hołojda-Mikulska, Krysiak, Małocha, Śleziak, Trzciński 2024), Uniwersytet Zielonogórski (Steciąg, Hawrysz, Kaczor, Kładoczny, Rostkowska 2024), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Kiełkiewicz-Janowiak, Błaszkowska, Dopierała-Kalińska 2024), Uniwersytet Szczeciński (*Poradnik: jak mówić i pisać o grupach narażonych na dyskryminację*), Akademia Górniczo-Hutnicza (AGH 2025).

Prosty język to także jedno z najnowszych zagadnień w polskich badaniach językoznawczych. Historię badań nad trudnością polskich tekstów datuje się wprawdzie na wczesne lata 60. XX w.[2], jednak ruch prostego języka w Polsce liczy sobie dopiero kilkanaście lat. W 2010 r. ukazała się pierwsza poświęcona mu publikacja (Miodek, Maziarz, Piekot, Poprawa, Zarzeczny 2010). Jest to jednocześnie poradnik i analiza oparta na badaniach empirycznych korpusu tekstów (ibid.: 8). Od tego momentu zainteresowanie prostym językiem stale rośnie. Podobnie jak w przypadku języka inkluzywnego, przejawia się ono zarówno w działaniach praktycznych – organizuje się na jego temat kongresy, konferencje, tworzy kampanie społeczne i deklaracje prostego języka[3] – jak i pracach naukowych. Powstały także zbiory zasad, które w odmienny sposób opisują różni autorzy, reprezentujący ośrodki prowadzące badania nad prostym językiem (m.in.: Gruszczyński, Ogrodniczuk 2015; Miodek, Maziarz, Piekot, Poprawa, Zarzeczny 2010; Zarzeczny, Piekot 2017; Liberek, Ruta-Korytowska 2022). Zasady te można także znaleźć w dokumentach *Prosty język – ustandaryzowane zasady* (Buraczyńska, Chojnacka-Kuraś, Gruszczyński, Kajak, Kołodziejek, Kozioł-Chrzanowska, Kresa, Niepytalska-Osiecka, Nowak, Ogrodniczuk, Osior-Szot, Rabczuk, Ruta-Korytowska, Wanot-Miśtura 2024) oraz normie

[2] Obszerniej na ten temat piszą Charzyńska, Dębowski, Gruszczyński, Hadryan 2015.

[3] Omówienie najważniejszych inicjatyw można znaleźć w artykułach Skaryszewska 2022 i Ruta-Korytowska 2022.

ISO 24495-1:2023 (Norma, dostęp: 23 II 2026). Zbiory własnych prostojęzycznych zasad tworzą także niektóre firmy i instytucje.

Oba obszary – język inkluzywny i prosty – dostarczają wielu wyzwań badawczych, które można by rozpatrywać w kontekście grzeczności językowej. Feminatywy, formy neutralne płciowo, formy męskie używane jako generyczne, jawne deklarowanie przez odbiorców preferowanych form adresatywnych – to tylko niektóre zjawiska związane z językiem inkluzywnym, które stoją w konflikcie z opisanym dawniej modelem polskiej grzeczności językowej.

W prostym języku natomiast elementem najbardziej odbiegającym od tego modelu jest relacyjność między nadawcą a odbiorcą. Wszystkie wymienione wyżej zbiory zasad prostego języka zalecają unikanie strony biernej i form bezosobowych. W dokumencie *Prosty język – ustandaryzowane zasady* czytamy:

> Pisz tak, aby budowa zdania wskazywała, kto i do kogo mówi: zwracaj się bezpośrednio do odbiorcy (np. Ty, Pan/Pani, Wy, Państwo) i używaj osobowych form czasowników (np. zrób, napisz, niech Pani przygotuje); unikaj pisania o swoim odbiorcy w trzeciej osobie (np. klient, strona, wnioskodawca) […] (Buraczyńska, Chojnacka-Kuraś, Gruszczyński, Kajak, Kołodziejek, Kozioł-Chrzanowska, Kresa, Niepytalska-Osiecka, Nowak, Ogrodniczuk, Osior-Szot, Rabczuk, Ruta-Korytowska, Wanot-Miśtura 2024).

Najwnikliwiej analizują ten temat badacze szkoły wrocławskiej. Opisują kilka rodzajów relacji H2H (*human to human*) oraz badają ich występowanie. We wnioskach z badań tekstów zamieszczonych na Facebooku i stronach internetowych 10 międzynarodowych marek autorzy stwierdzają, że żadna z nich nie pisze stylem trzecioosobowym (nazwa firmy – klient) ani nie używa zwrotu *państwo* (wszystkie marki zwracają się do klientów na *ty*) (Grażul-Luft, Piekot 2025: 318). Analiza reklamacji na facebookowych profilach dwóch polskich banków pokazuje, że w 30–40 procentach przypadków klienci zwracają się do instytucji per *wy*, a w kilku procentach per *ty* (Wróż 2019: 242). Są to dowody zasadniczych zmian, które zachodzą w komunikacji oficjalnej.

Poszerzenie pola badawczego w badaniach nad grzecznością jest wyzwaniem nie tylko dlatego, że znacząco zwiększa się ilość materiału językowego, który należy lub warto wziąć pod uwagę. Analizując nowe zagadnienia grzecznościowe, nie można pominąć ich wartościowania, silnych powiązań światopoglądowych, emocji, które budzą, czy wręcz polaryzacji społeczeństwa, w którą zdają się wpisywać. Oczywiście sam fakt, że niektórzy użytkownicy języka są zwolennikami czy przeciwnikami określonych form, nie jest niczym nowym. Choćby dyskusje wokół feminatywów i określeń etnicznych toczyły się – z różnym nasileniem – od dawna. Wydaje się jednak, że kontrowersje nigdy nie miały takiej skali, jaką obserwujemy obecnie. Częściowo jest to efekt wspominanych już wielokrotnie w tym tekście zjawisk takich jak

egalitaryzacja, powszechny dostęp do mediów, w których każdy użytkownik może już być nie tylko odbiorcą, lecz także nadawcą treści. Wszystkie te czynniki powodują, że używanie niektórych form językowych jest obecnie równoznaczne z deklaracją światopoglądową nadawcy.

Obserwacja ta w stosunkowo niewielkim stopniu dotyczy prostego języka. Brak systematycznych empirycznych badań, które dostarczałyby informacji o tym, jak użytkownicy postrzegają i oceniają prosty język. Można jednak wskazać takie jego zasady, które w wybranych środowiskach budzą wątpliwości i nie zawsze są akceptowane[4]. Informacji na ten temat dostarcza także tekst *Język inkluzywny w oczach pracowników z pokolenia X: postawy i emocje wobec feminatywów, prostego języka i komunikacji wewnętrznej uwzględniającej różnorodność kulturową w organizacji* (Koczy, Kania, Kubanek, Damek, Skrzypczyńska, Dzwonek 2025). Autorzy prezentują wyniki indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) przeprowadzonych z 12 pracownikami w wieku od 39 do 54 lat. Jedna z konkluzji brzmi: „Prosty i zrozumiały język jest szeroko akceptowany i stosowany, co pozytywnie wpływa na efektywność komunikacji" (ibid.: 53). Badania nad pozostałymi zjawiskami językowymi ujętymi w tytule tekstu przyniosły następujące konkluzje:

> Feminatywy nie są powszechnie stosowane w języku wewnętrznym polskich organizacji; część respondentów uznaje je za mało profesjonalne. […] Uwzględnianie różnorodności kulturowej w komunikacji jest obecne i postrzegane jako ważne w kontekście współczesnych zespołów wielokulturowych. Pracownicy z pokolenia X generalnie wykazują pozytywny stosunek do inkluzywnej komunikacji, z wyjątkiem języka wrażliwego na płeć, który budzi mieszane emocje (ibid.).

Rozbudowane badania nad grzecznością językową i próba redefinicji jej dotychczasowego modelu powinny uwzględnić nowe zjawiska językowe, takie jak język inkluzywny i prosty. Nie sposób ich pominąć, skoro badacze i praktycy poświęcają im tak wiele uwagi. Z drugiej strony są to zjawiska nowe, nieustabilizowane i budzące wiele kontrowersji. Stanowią więc ogromne wyzwanie badawcze, ponieważ w kwestiach grzecznościowych społeczny odbiór i stabilizacja określonych form mają kluczowe znaczenie. Realizacja postulatu, zgodnie z którym „zmiany inkluzywne w języku nie muszą i nie powinny mieć barw politycznych, światopoglądowych ani ideologicznych" (Łaziński 2023: 365), wydaje się dziś odległą perspektywą.

[4] Informacje na ten temat poparte obserwacjami prowadzonymi na szkoleniach z prostego języka znajdują się m.in. w pracach: Hebal-Jezierska 2019 i Kozioł-Chrzanowska 2025.

Wyzwania metodologiczne

Opisane wyżej wyzwania – rozchwianie norm grzecznościowych oraz poszerzenie pola badawczego – wiążą się także z trudnościami w wyborze właściwej metodologii do badania tych zjawisk. Teorie klasyczne z lat 70. i 80. XX w. (Lakoff 1977; Brown, Levinson 1978/1987; Leech 1983), choć fundamentalne dla rozwoju badań nad grzecznością językową, są dziś dość powszechnie krytykowane. Na polskim gruncie ich szczegółowe krytyczne omówienie przedstawiła Emilia Sztabnicka-Gradowska (2019). Autorka zwróciła uwagę m.in. na: zbyt duże oparcie się autorów koncepcji na teorii aktów mowy, zbyt naiwną koncepcję modelowego człowieka, uproszczony model komunikacji, fałszywe definiowanie grzeczności, błędne założenie o uniwersalności zachowań grzecznościowych, dominację metod ilościowych z pominięciem intencji, założenie idealnego przebiegu procesu komunikacji, brak refleksji nad niegrzecznością.

W poszukiwaniu metodologii, która odpowiadałaby dzisiejszym potrzebom, należy zwrócić się w kierunku nowszych prac z nurtu postmodernistycznego, socjologicznego czy interakcyjnego. Od początku XXI w. na znaczeniu zyskują teorie, które odnoszą się krytycznie do wcześniejszych prac, krytykując m.in. ich zbyt uniwersalistyczne podejście. W 2001 r. ukazała się książka, w której Gino Eelen rozróżnia *politeness1* – grzeczność rozumianą przez uczestników interakcji – i *politeness2* – termin używany przez badaczy (Eelen 2001: 30–48). W tym samym paradygmacie badawczym osadzona jest teoria grzeczności oparta na *relational work*. Opisuje ona grzeczność (i niegrzeczność) jako zjawiska zależne od kontekstu i zwraca uwagę na rolę uczestników, którzy samodzielnie interpretują zachowania językowe (jako oznaczone negatywnie, pozytywnie lub nieoznaczone) (Locher, Watts 2005).

Formułowaniu uniwersalnych zasad grzecznościowych zdają się dziś nie sprzyjać zarówno rzeczywistość komunikacyjna i materiał językowy, jak i metodologie badawcze. Ich krytyczne podejście do wcześniejszych opisów jest słuszne, ale stawia badaczy przed nowymi wyzwaniami: jak (i czy) wyciągać bardziej ogólne wnioski dotyczące grzeczności, jeśli każdorazowo pod uwagę trzeba brać wiele zmieniających się czynników. W efekcie niemożliwa wydaje się dziś odpowiedź na pytanie, czy zgodne z normą grzecznościową jest np. używanie feminatywów lub neutratywów – nie można bowiem rozstrzygać o tym bez odniesienia do szeroko pojętego kontekstu (np. kanału komunikacji, relacji pomiędzy rozmówcami), w którym dana forma miałaby się pojawić.

Problem ten może zilustrować dyskurs o otyłości. To jeden z wielu przykładów, który pokazuje, że do danej grupy osób można zwracać się lub mówić o niej na rozmaite sposoby, a postrzeganie konkretnych środków językowych przez różnych uczestników tego dyskursu jest skrajnie odmienne. Świadczą o tym wnioski zawarte w kilku pracach naukowych i popularyzatorskich wydanych w ostatnich latach. W 2023 r. ukazało się opracowanie *Jak wspierająco mówić o chorobie otyłościowej.*

Praktyczny słownik (Jak wspierająco). Autorzy piszą o nim: „Słownik jest […] praktycznym narzędziem dla tych, którzy chcą wspierać odpowiedzialnymi, mądrymi słowami chorych na otyłość" (ibid.: 8). Słownik powstał w ramach kampanii społecznej prowadzonej przez Instytut Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej we współpracy z ekspertami i na podstawie badań ankietowych. Można w nim znaleźć konkretne zalecenia, np.:

> Zamiast mówić: gruby/gruba, puszysty/puszysta, pulchny/pulchna, osoba „przy kości", lepiej powiedzieć: osoba z nadmiernym BMI, osoba chora na otyłość, osoba z diagnozą otyłości, osoba mierząca się z otyłością (ibid.: 56).

W dyskursie o otyłości istnieją jednak także skrajnie odmienne perspektywy. Jedną z nich jest analizowana przez Martę Chojnacką-Kuraś (2024) *grubancypacja* – „postawa polegająca na akceptacji ciał ze względu na ich masę/objętość (grubość) oraz sprzeciwu wobec dyskryminacji grubych osób" (ibid.: 105). W dyskursie tym słowa *gruby* i *grubość* są używane jako neutralne deskryptory oraz wykładniki tożsamości indywidualnej i grupowej i jako takie proponowane są innym użytkownikom języka. Z kolei *otyły* i *otyłość* są krytykowane jako narzucające medyczną perspektywę i utożsamiające takie ciała z chorobą (ibid.: 112). Postrzeganie słów *gruby – otyły* jest więc odmienne od tego, które przedstawili autorzy przytoczonego wyżej poradnika. O tym, że słowo *gruby* „jest uznawane za stygmatyzujące", ale sytuację tę starają się zmienić ruchy *fat-positive*, pisze także Beata Bielska (2020: 179). Z kolei w tekście z 2025 r. Anna Dąbkowska, która analizuje formy stygmatyzacji osób chorujących na otyłość, nie analizuje słów *gruby* czy *grubość*. Zauważa jednak, że *gruby* jest podstawą pejoratywnie nacechowanych derywatów, którymi nazywa się osoby chorujące na otyłość (Dąbkowska 2025: 52). Użytkownik języka, który chciałby pozostać w zgodzie z zasadami grzeczności językowej, a nie zna skomplikowanych reguł rządzących dyskursem o otyłości, jest zatem skazany na porażkę komunikacyjną. Nie ma bowiem jednolitych reguł, na których mógłby się oprzeć, mówiąc o osobach otyłych/grubych. Zależą one od szeroko pojętego kontekstu, który aktualizuje się każdorazowo zależnie od sytuacji komunikacyjnej.

Podsumowanie

Opis współczesnej polskiej normy grzecznościowej stanowi szczególnie wymagające wyzwanie badawcze. Na ten stan wpływają m.in. czynniki omówione w tekście. Mają one dwojaki charakter. Z jednej strony dotyczą przedmiotu badań: stale i dynamicznie zachodzących zmian komunikacyjnych, zróżnicowania dyskursów, niestabilności form językowych, z drugiej – wiążą się z kwestiami metodologicznymi. Paradygmaty badawcze, które obecnie dominują w badaniach nad grzecznością

językową, uwzględniają złożoność i kontekstualność tego zjawiska, podkreślają relatywizm kulturowy i subiektywne interpretacje. Wszystko to sprawia, że trudno obecnie sformułować tezy, które byłyby na tyle uniwersalne, aby móc je odnieść do „polskiej grzeczności językowej" – rozumianej jako opis odnoszący się do języka narodowego. Sceptycznie oceniam dziś możliwość powstania ujęć naukowych, które swoją uniwersalnością dorównywałyby opisom polskiej grzeczności językowej z przełomu wieków.

Literatura

Bąba S., 1989, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, „Filologia Polska – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu", nr 37, Poznań.

Bielska B., 2020, *„Prawo do nienaznaczania". O języku w badaniach i o kilku sposobach budowania zespołów, które mogą ten język poprawić*, „Przegląd Socjologiczny" nr 69 (3), s. 169–188, https://doi.org/10.26485/PS/2020/69.3/8.

Brown P., Levinson S.C., 1978/1987, *Universals in Language Usage: Politeness Phenomena*, [w:] E.N. Goody (red.), *Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction*, Cambridge, s. 56–311; [przedr. w:] iidem, *Politeness: Some Universals in Language Usage*, „Studies in Interactional Sociolinguistics", 4, Cambridge, https://doi.org/10.1017/CBO9780511813085.

Buttler D., 1985, *Zróżnicowanie współczesnej normy językowej*, „Prasa Techniczna" nr 3, s. 18–27.

Charzyńska E., Dębowski Ł., Gruszczyński W., Hadryan M., 2015, *Historia badań nad zrozumiałością tekstu polskiego*, [w:] W. Gruszczyński, M. Ogrodniczuk (red.), *Jasnopis, czyli mierzenie zrozumiałości polskich tekstów użytkowych*, Warszawa, s. 28–37.

Chlebda W., 1991, *Elementy frazematyki: wprowadzenie do frazeologii nadawcy*, „Studia i Monografie – Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu", nr 180, Opole.

Chlebda W., 2005, *Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne*, „Studia i Monografie – Uniwersytet Opolski", nr 356, Opole.

Chojnacka-Kuraś M., 2024, *Grubancypacja jako struktura słowotwórcza i pojęciowa w polskim dyskursie o otyłości*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica" 58 (2), s. 103–122, https://doi.org/10.18778/0208-6077.58.2.06.

Dąbkowska A., 2023, *Zmiany w polskim modelu grzeczności na przykładzie językowych sposobów zwracania się firm do klientów w mediach społecznościowych*, „Poradnik Językowy" 3, s. 66–78, https://doi.org/10.33896/PorJ.2023.3.5.

Dąbkowska A., 2025, *Stygmatyzacja osób chorujących na otyłość w komunikacji internetowej*, „Poradnik Językowy" 10, s. 46–61, https://doi.org/10.33896/PorJ.2025.10.5.

Eelen G., 2001, *A Critique of Politeness Theories*, „Encounters", t. 1, Manchester.

Fliciński P., 2011, *Innowacje frazeologiczne w świetle danych korpusowych*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza" t. 18 (38), z. 2, s. 9–19, https://doi.org/10.14746/pspsj.2011.18.2.1.

Grażul-Luft A., Piekot T., 2025, *Między przystępnością a nakłanianiem. Wykorzystanie efektu H2H w badaniach komunikacji marek*, „Stylistyka" nr XXXV, s. 299–323, https://doi.org/10.25167/Stylistyka35.2025.16.

Gruszczyński W., Ogrodniczuk M. (red.), 2015, *Jasnopis, czyli mierzenie zrozumiałości polskich tekstów użytkowych*, Warszawa.

Hebal-Jezierska M., 2019, *Wybrane problemy związane z wprowadzeniem prostego języka*, „Oblicza Komunikacji" nr 11, s. 17–26, https://doi.org/10.19195/2083-5345.11.2.

Huszcza R., 2006, *Honoryfikatywność. Gramatyka, pragmatyka, typologia*, Warszawa.

Kępa-Figura D., 2022, *Grzeczność w mediach społecznościowych – projekt procedury badawczej*, „Roczniki Humanistyczne" t. LXX, z. 6, s. 97–112, https://doi.org/10.18290/rh22706.5.

Kiełbiewska A., 2022, *Grzeczność językowa jako narzędzie kształtowania etosu mówcy w wypowiedziach współczesnych polskich polityków*, „Res Rhetorica" t. 9, nr 2, s. 61–83, https://doi.org/10.29107/rr2022.2.4.

Kita M., 2005, *Językowe rytuały grzecznościowe*, Katowice.

Kita M., 2016, *„Grzeczność wszystkim należy, lecz każdemu inna". O wielości odmian grzeczności językowej*, „Postscriptum Polonistyczne" t. 17, nr 1, s. 193–212.

Kłosińska K., 2017, *Istnienie i kształt normy językowej po przełomie cyfrowym*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego" LXXIII, s. 81–90.

Kłosińska K., 2018, *Czy jeszcze istnieje norma frazeologiczna?*, [w:] A. Pstyga, T. Kananowicz, M. Buchowska (red.), *Słowo z perspektywy językoznawcy i tłumacza*, t. VII: *Frazeologia z perspektywy językoznawcy i tłumacza*, Gdańsk, s. 17–29.

Kłosińska K., 2020, *Archipelag normatywny w przestrzeni przepływów*, [w:] A. Hącia, K. Kłosińska, P. Zbróg (red.), *Polszczyzna w dobie cyfryzacji*, Warszawa, s. 97–103.

Kłosińska K., Hącia A., Mandes S., Adamczyk M., Kiełpińska K., 2017, *Postawy wobec języka. Raport z badań przeprowadzonych w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Obserwatorium Kultury" 2016–2017*, Warszawa, [on-line:] http://postawywobecjezyka.uw.edu.pl (dostęp: 23 II 2026).

Koczy J., Kania T., Kubanek O., Damek D., Skrzypczyńska E., Dzwonek E., 2025, *Język inkluzywny w oczach pracowników z pokolenia X: postawy i emocje wobec feminatywów, prostego języka i komunikacji wewnętrznej uwzględniającej różnorodność kulturową w organizacji*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" t. 69, nr 3, s. 52–65, https://doi.org/10.15611/pn.2025.3.04.

Kołodziejek E., 2022, *Normatywne aspekty komunikacji inkluzywnej*, „Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny" t. 21, s. 23–34, https://doi.org/10.18276/sj.2022.21-02.

Kozioł-Chrzanowska E., 2025, *Prosty język w urzędzie – największe wyzwania. Z czym (nie) radzą sobie twórcy tekstów*, „Poradnik Językowy" 821 (2), s. 121–131, https://doi.org/10.33896/PorJ.2025.2.6.

Kurkowska H., 1977, *Polityka językowa a zróżnicowanie społeczne współczesnej polszczyzny*, „Socjolingwistyka" 1, s. 17–25.

Lakoff R., 1977, *What You Can Do with Words: Politeness, Pragmatics and Performatives*, [w:] A. Rogers, R. Wall, J. Murphy (red.), *Proceedings of the Texas Conference on Performatives, Presuppositions and Implicatures*, https://eric.ed.gov/?id=ED140617, Arlington, s. 79–106.

Leech G.N., 1983, *Principles of Pragmatics*, „Longman Linguistics Library", 30, London.

Lewicki A.M., 1982, *Problemy metodologiczne wariantywności związków frazeologicznych*, [w:] A.M. Lewicki (red.), *Stałość i zmienność związków frazeologicznych*, Lublin, s. 37–46.

Liberek J., Ruta-Korytowska K., 2022, *Prosty język w pismach urzędowych. Poradnik dla osób pracujących w Urzędzie Miasta Poznania oraz w miejskich jednostkach organizacyjnych*, Poznań.

Locher M.A., Watts R.J., 2005, *Politeness Theory and Relational Work*, „Journal of Politeness Research" t. 1 (1), s. 9–33, https://doi.org/10.1515/jplr.2005.1.1.9.

Łaziński M., 2023, *Feminatywy oraz inne spory o słowa. Próba diagnozy i propozycje pozytywne*, „Socjolingwistyka" t. 37, nr 1, s. 345–368, https://doi.org/10.17651/SOCJOLING.37.19.

Marcjanik M., 1997, *Polska grzeczność językowa*, Kielce.

Marcjanik M., 2007, *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa.

Marcjanik M., 2009, *Mówimy uprzejmie. Poradnik językowego savoir-vivre'u*, Warszawa.

Marcjanik M., 2020, *Słownik językowego savoir-vivre'u*, Warszawa.

Markowski A., 1995, *Uwagi wstępne*, [w:] A. Markowski (red.), *Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny nie tylko dla młodzieży*, „Słowniki Języka Polskiego", Warszawa, s. 9–16.

Miodek J., Maziarz M., Piekot T., Poprawa M., Zarzeczny G., 2010, *Jak pisać o Funduszach Europejskich?*, Warszawa, https://doi.org/10.5281/zenodo.3747511.

Niewiara A., 2025, *Polska etykieta językowa dziś*, [w:] M. Błaszak, S. Sojda (red.), *Folia Philologica Macedono-Polonica*, t. 11, Katowice, s. 73–84.

Ożóg K., 1984, *Grzecznościowe akty mowy*, [w:] B. Dunaj, K. Ożóg (red.), *Studia nad polszczyzną mówioną Krakowa*, t. 2, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze", z. 79, Kraków, s. 147–157.

Ożóg K., 1990, *Zwroty grzecznościowe współczesnej polszczyzny mówionej (na materiale języka mówionego mieszkańców Krakowa)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze", z. 98, Warszawa–Kraków.

Ożóg K., 2005, *Współczesny model polskiej grzeczności językowej*, [w:] A. Dąbrowska, A. Nowakowska (red.), *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, „Acta Universitatis Wratislaviensis", nr 2796; „Język a Kultura", t. 17, Wrocław, s. 9–15.

Ożóg K., 2014, *Współczesna polska grzeczność językowa a postmodernizm*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica" 9, s. 49–60.

Piechnik A., 2021, *Grzecznościowe formuły pożegnalne stosowane w sytuacji oficjalnej (na przykładzie e-maili nauczycieli do rodziców)*, „Język Polski" CI, z. 4, s. 90–99, https://doi.org/10.31286/JP.101.4.7.

Piela A., 2024, *Wariantywność związków frazeologicznych w dawnej i dzisiejszej polszczyźnie*, „Polonica" t. XLIV, s. 91–104, https://doi.org/10.17651/POLON.44.6.

Rosińska-Mamej A., 2020, *(Nie)grzeczność w kontaktach z ludźmi starszymi*, „Res Rhetorica" t. 7, nr 3, s. 31–46, https://doi.org/10.29107/rr2020.3.3.

Ryszkiewicz M., 2020, *Grzeczność akademicka. Retoryczna analiza recenzji w postępowaniu habilitacyjnym*, „Res Rhetorica" t. 7, nr 3, s. 16–31, https://doi.org/10.29107/rr2020.3.2.

Sikora K., 2010, *Grzeczność językowa wsi. Cz. 1: System adresatywny*, Kraków.

Sikora K., 2023, *Polska grzeczność językowa – dawniej i dziś*, „Studia Pigoniana" t. 6, nr 6, s. 35–48, https://doi.org/10.12775/SP.2023.002.

Skaryszewska A., 2022, *Ruch prostego języka w Polsce w latach 2012–2022*, „Poradnik Językowy" 8, s. 64–80, https://doi.org/10.33896/PorJ.2022.8.5.

Skorupka S., 1972, *Idiomatyzmy frazeologiczne we współczesnej polszczyźnie*, „Poradnik Językowy" 3, s. 121–132.

Skorupka S., 1986, *Zagadnienie wariantu frazeologicznego*, „Prace Filologiczne" nr 33, s. 149–153.

Skowronek B., 2020, *Nowe media a funkcjonowanie dyskursu społecznego*, [w:] A. Hącia, K. Kłosińska, P. Zbróg (red.), *Polszczyzna w dobie cyfryzacji*, Warszawa, s. 7–15.

Sztabnicka-Gradowska E., 2019, *Współczesne teorie grzeczności językowej i ich wpływ na badania w obszarze glottodydaktyki polonistycznej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" t. 26, s. 97–119, http://doi.org/10.18778/0860-6587.26.06.

Wróż A., 2019, *Relacyjność w reklamacjach na Facebooku (na przykładzie ING Banku Śląskiego i mBanku)*, „Oblicza Komunikacji" nr 11, s. 235–247, https://doi.org/10.19195/2083-5345.11.15.

Zarzeczny G., Piekot T., 2017, *Przystępność tekstów urzędowych w internecie*, Wrocław, [on-line:] https://www.atutoficyna.pl/open-access?wid=51&func=productPage&pid=638 (dostęp: 23 II 2026).

Zdunkiewicz-Jedynak D., 2021, *Poprawne vs. właściwe użycia języka. Uwagi w kontekście Słownika właściwych użyć języka*, „Język Polski" CI, z. 2, s. 5–16, https://doi.org/10.31286/JP.101.2.1.

Literatura – poradniki i zbiory zasad

AGH 2025: *Jak budować wspierającą komunikację w społeczności akademickiej? Przewodnik języka inkluzywnego*, Kraków, [on-line:] https://www.agh.edu.pl/home/ckim/dokumenty/inne/Poradnik_inkluzywnej_komunikacji.pdf (dostęp: 23 II 2026).

Bańko M., Linde-Usiekniewicz J., Łaziński M., 2020, *Rekomendacje dotyczące języka niedyskryminującego na Uniwersytecie Warszawskim*, Warszawa, [on-line:] https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/12/rekomendacje-je%CC%A8zykowe-2021.pdf (dostęp: 11 IX 2026).

Biłas-Pleszak E., Maciołek M., Sujkowska-Sobisz K., Śmiech J., Tambor J., Wąsińska K., 2023, *Inkluzywny narzędziownik stanowisk, funkcji i zawodów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (słownik fleksyjno-słowotwórczy)*, Katowice, [on-line:] https://monograph.us.edu.pl/index.php/wydawnictwo/catalog/view/PN.4199/78/73 (dostęp: 23 II 2026), https://doi.org/10.31261/PN.4199.

Buraczyńska M., Chojnacka-Kuraś M., Gruszczyński W., Kajak P., Kołodziejek E., Kozioł-Chrzanowska E., Kresa M., Niepytalska-Osiecka A., Nowak K., Ogrodniczuk M., Osior-Szot K., Rabczuk A., Ruta-Korytowska K., Wanot-Miśtura M., 2024, *Prosty język – ustandaryzowane zasady*, [on-line:] https://usz.edu.pl/wp-content/uploads/standardy.pdf (dostęp: 23 II 2026).

Demko I., Hołojda-Mikulska K., Krysiak P., Małocha A., Śleziak M., Trzciński Ł. (red.), 2024, *Feminatywy w Akademii. Słowniczek*, Kraków, [on-line:] https://www.asp.krakow.pl/wp-content/uploads/2024/04/Feminatywy_w_Akademii_Slowniczek.pdf (dostęp: 11 IX 2026).

Jak wspierająco: *Jak wspierająco mówić o chorobie otyłościowej. Praktyczny słownik*, 2023, [on-line:] https://ootylosci.pl/slownik-otylosci/ (dostęp: 23 II 2026).

Kiełkiewicz-Janowiak A., Błaszkowska H., Dopierała-Kalińska W., 2024, *Język równości płci na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Rekomendacje dla społeczności akademickiej*, Poznań, [on-line:] https://amu.edu.pl/__data/assets/pdf_file/0029/596225/Jezyk-rownosci-plci-na-UAM.pdf (dostęp: 23 II 2026), https://doi.org/10.14746/amup.9788323244264.

Norma: Norma ISO 24495-1:2023 Plain Language, [on-line:] https://www.iso.org/standard/78907.html (dostęp: 23 II 2026).

Poradnik: jak mówić i pisać o grupach narażonych na dyskryminację, Szczecin 2021, [on-line:] https://etykajezyka.pl/ (dostęp: 4 IX 2026).

Ruta-Korytowska K., 2022, *Nie taki urząd straszny, jak o nim mówią… Prosty język w Urzędzie Miasta Poznania – dobre praktyki*, „Poradnik Językowy", 8, s. 22–38, https://doi.org/10.33896/PorJ.2022.8.2.

Steciąg M., Hawrysz M., Kaczor M., Kładoczny P., Rostkowska K., 2024, *Leksykon żeńskich nazw stanowisk, funkcji i tytułów na Uniwersytecie Zielonogórskim*, Zielona Góra, [on-line:] https://zbc.uz.zgora.pl/dlibra/publication/91328/edition/81896?language=pl (dostęp: 23 II 2026), https://doi.org/10.61827/2024_wyd_ifp_leks_fem_uz.

Challenges in Research on Contemporary Linguistic Politeness
Abstract

This article examines the challenges inherent in contemporary research on Polish linguistic politeness. While classical studies described a relatively coherent model of politeness norms the current landscape is markedly different. Language, culture, and social relations are changing dynamically, whereas researchers operate alongside novel methodologies and analytical tools. Accordingly, this paper outlines three areas that pose the greatest challenges for scholars of contemporary Polish linguistic politeness. The first is the destabilization of norms, which concerns both changes in the principles of linguistic politeness and broader debates surrounding the very concept of a "norm". The second is the expansion of the research scope; contemporary studies cannot ignore new phenomena such as inclusive language and plain language. Finally, the third area concerns modern research methodologies, which emphasize the contextuality, relationality, and subjectivity of politeness evaluations.